

Předkládací zpráva

Veřejná ochránkyně práv předkládá materiál na základě ustanovení § 21a odst. 4 ve spojení s § 20 odst. 2 písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. Po souvisejících návštěvách několika zařízení, kde je omezována osobní svoboda (tzv. systematické návštěvy), veřejný ochránce práv vypracuje zprávu o svých zjištěních. V případech, kdy ochránce vyjádření zařízení ke své zprávě, doporučením nebo návrhům na opatření k nápravě nepovažuje za dostatečné, může vyzoomět nadřízený úřad, a není-li takového úřadu, vládu.

Veřejná ochránkyně práv tak seznamuje vládu se zjištěními vyplývajícími ze systematických návštěv devíti zařízení, jež svým klientům poskytují, vedle ubytování a stravy, i služby obsahově shodné se službami sociální péče, aniž k tomu mají příslušná oprávnění ve smyslu ve smyslu § 78 a násl. zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů; v dalším textu jsou pro zjednodušení nazvána jako „**neregistrovaná zařízení pobytových sociálních služeb**“. Klienty těchto zařízení byly většinou osoby ze zranitelných skupin obyvatel, jako jsou senioři a lidé s duševní poruchou.

Ve všech navštívených neregistrovaných zařízeních pobytových sociálních služeb veřejná ochránkyně práv zjistila špatné zacházení, respektive porušování základních práv a svobod ubytovaných osob. V některých případech byla zjištění natolik závažná, že se obrátila na orgány činné v trestním řízení. V celkem šesti případech rovněž využila svého oprávnění sankcionovat zařízení zveřejněním případu podle ustanovení § 20 odst. 2 písm. b) zákona o veřejném ochránci práv.

Ochránkyně je přesvědčena o tom, že **služby sociální péče lze poskytovat pouze v režimu zákona o sociálních službách**. Smyslem právní úpravy, která poskytování služeb sociální péče podmiňuje předchozí registrací provozovatele zařízení, je, aby tyto služby byly zranitelným osobám poskytovány v garantované kvalitě a aby podléhaly státní kontrole. Pokud provozovatel zařízení poskytuje služby sociální péče bez oprávnění, dopouští se tím správního deliktu podle § 107 odst. 1 zákona o sociálních službách. Veřejná ochránkyně práv v této souvislosti poukazuje na to, že na činnost zařízení se pravomoc dozorových orgánů vztahuje jen okrajově – mohou provozovatele neregistrovaných zařízení postihovat za neoprávněné poskytování služeb sociální péče. Nemohou však v těchto neregistrovaných zařízeních provádět inspekci kvality poskytovaných služeb, a tedy ani případně jejich provozovatelům nařizovat nápravu špatně poskytované péče či ukončení činnosti neregistrovaného zařízení.

Dosud realizovaná opatření Ministerstva práce a sociálních věcí, která spočívala v metodické pomoci podřízeným správním orgánům při stíhání správního deliktu podle § 107 odst. 1 zákona o sociálních službách a v informační kampani zaměřené na občanskou veřejnost, nelze podle veřejné ochránkyně práv pokládat za dostačující. Problém neregistrovaných zařízení pobytových sociálních služeb nelze vnímat izolovaně jako individuální pochybení několika subjektů, nýbrž je třeba čelit mu systémově. Řešení problému nemůže spočívat pouze v represivním postupu

vůči neregistrovaným zařízením pobytových sociálních služeb. Je zapotřebí podniknout také **systemové kroky, které zajistí dostatečnou nabídku registrovaných služeb sociální péče, a tím i jejich dostupnost.** V souvislosti s nepříznivou prognózou demografického vývoje považuje veřejná ochránkyně práv řešení tohoto problému za velmi naléhavé. Stát by, v souladu s mezinárodními závazky, měl na uvedenou situaci reagovat tím, že jako garant sociálních práv podpoří legální sociální služby a přitom bude za účelem zajištění základních principů rovnosti, důstojnosti, svobody, solidarity a participace usilovat o podporu rodin a komunitních služeb, aby osoba závislá na péči mohla zůstat co nejdéle ve svém přirozeném prostředí. **Pokud jde o osoby, které se již v neregistrovaných zařízeních ocitly, nebo které do nich právě směřují, je třeba je vyhledat a vyřešit jejich nepříznivou sociální situaci jinak.**

Ačkoli agenda týkající se dostupnosti sociální péče náleží věcně do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí, svým rozsahem a množstvím dotčených subjektů přesahuje možnosti a dosah jednoho ministerstva. Ministerstvo je sice garantem národní sociální politiky, její realizace však závisí na finančních prostředcích, provázanosti na systémy podnikání, zdravotnictví, opatrovnictví a justice a spolupráci obecních a krajských samospráv.

K vyřešení popsaného problému je podle názoru veřejné ochránkyně práv zapotřebí koordinovaný postup na vládní úrovni, a proto v souladu s § 21a odst. 4 ve spojení s § 20 odst. 2 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv předkládá tento návrh:

Uložit ministryni práce a sociálních věcí

- a) do připravované Národní strategie rozvoje sociálních služeb na roky 2016 – 2020 zapracovat plán opatření k řešení dostupnosti služeb, pro které nyní představují neregistrovaná zařízení pobytových sociálních služeb alternativu, a zabránění dalšímu rozvoji služeb mimo legální systém, a spolu se strategií předložit plán vládě ke schválení,
- b) v součinnosti s orgány obcí a orgány krajů vytvořit plán opatření k aktivnímu vyhledávání a řešení situace osob, které již služeb neregistrovaných zařízení využívají, nebo u nichž existuje zvýšené riziko, že je využívat budou, a tento plán zapracovat do připravované Národní strategie rozvoje sociálních služeb na roky 2016 – 2020,

a to v termínu do 31. 12. 2015.

Současně ochránkyně navrhuje uložit dalším členům vlády povinnost spolupracovat při realizaci dílčích kroků, které spadají do gesce jimi řízených ministerstev, a učinit všechna potřebná opatření k naplnění plánů opatření uvedených v písm. a) a b) v roce 2016. Jelikož realizace Národní strategie rozvoje sociálních služeb na roky 2016 – 2020 bude vyžadovat i součinnost orgánů územních samosprávných celků, ochránkyně doporučuje její zveřejnění ve Věstníku vlády pro orgány krajů a obcí, jakmile ji vláda schválí.¹

¹ Obdobně jako v případě Národního akčního plánu podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (aktualizovaná verze ke dni 31. prosince 2014).